

La Bíblia

Visat núm. 6

(octubre 2008)

per Armand Puig i Tàrrach

Història de la traducció bíblica al català

Les primeres traduccions de textos bíblics que ens han arribat daten de principi del segle XIV. Són el Saltiri de fra Romeu Sabruguera, traduït de la Vulgata llatina, i un fragment de l'Evangelí segons sant Joan (capítols 12-14), traduït de l'occità. La traducció del Saltiri de Sabruguera és fluida i precisa, genuïna i gens literal, la qual va influenciar altres saltiris medievals. Anteriorment, no se sap del cert si el decret del rei Jaume I, inclòs a les Constitucions de Catalunya (1234), que prohibia les bíblies en llengua vernacle, afectava les traduccions bíbliques catalanes o —com és més probable— les occitanes. També hi ha dubtes sobre l'abast de la informació que tenim del 1287, segons la qual Alfons II va encarregar a Jaume de Montjuïc la traducció de la Bíblia del francès «*in idioma nostrum*».

La primera traducció de tota la Bíblia, en llatí *Vulgata*, al català no es va materialitzar fins gairebé un segle després, cap al 1370, promoguda per Pere III. Aquesta traducció és coneguda com «la Bíblia del segle XIV», i només n'existeix una còpia (Sra. Peiresc, Biblioteca Nacional de París esp. 2, 3 i 4), així com tres còpies fragmentàries (Srta. Egerton, a Londres, Colbert, a París i el fragment de Sevilla). Aquesta traducció, influïda per les traduccions bíbliques francesa i occitana, és d'una qualitat notable malgrat l'excessiva proximitat al text llatí del qual es va traduir.

Aquesta proximitat es transforma en literalisme en «la Bíblia del segle XV» o *Bíblia valenciana*, traduïda a la Cartoixa de Portaceli durant el primer quart del segle esmentat. La posterior impressió a València de sis-centes còpies d'aquesta Bíblia (1478) va convertir el català en la quarta llengua europea amb una Bíblia impresa, que se situa després de les versions alemanya, italiana i holandesa. Dissortadament, les devastadores accions de la Inquisició castellana, que es van perpetrar a la Corona d'Aragó (1481), van ser la causa de la desaparició de l'edició i de quasi tots els manuscrits medievals bíblics en català.

Així doncs, deixant de banda algunes traduccions no publicades, com ara el Llibre de Job de Jeroni Conques (1557), trobem en la traducció bíblica catalana un buit que va del 1490, data de publicació del Saltiri de Joan Roís de Corella a Venècia, al 1832, any en què el Nou Testament —traduït, de manera senzilla i digna, per Josep Melchior i Solà— es va publicar a Londres. Aquest Nou Testament podria haver tingut un paper essencial en el procés normalitzador de la Renaixença, però va ser publicat sense notes per la Societat de Bíblies Angleses i Estrangeres —una organització protestant—, i va tenir una distribució limitada.

Al llarg del segle XX hi va haver una proliferació de traduccions de la Bíblia al català. Hi ha quatre traduccions en diferents volums, una de completa (Fundació Bíblica Catalana, 1928-1948) i tres

d'incompletes (Mn. F. Clascar, Foment de Pietat Catalana i l'Abadia de Montserrat). També hi ha quatre traduccions d'un sol volum, a més de les versions oficials litúrgiques: dues de catòliques, la de la Fundació (1968) i la de l'Abadia de Montserrat (1970), una de protestant (2000) i una d'ecumènica (*Biblia Catalana Interconfessional* o BCI, 1993). Cal considerar que totes aquestes versions prioritzen opcions de traducció diferents: de la cerca de la comprensibilitat a la cura per la forma literària emprada, de les equivalències formals a les dinàmiques, de la precisió pel que fa al tractament dels textos originals (hebreu, arameu, grec) a l'ús del llatí com a base per a la traducció.

Catalan Writing [Barcelona: ILC; PEN Català] 16-17 (novembre 2002) p. 18.